

מאמר חמישי בסידורה: כיצד רצה אדולף אייכמן להקים "מדינה ציונית" בפולין היצאר של היהודים

יחד עם גינתר, לברלין, נאמר לי שעלי להקים שם מרכז להגירת יהודים. אמרתי שנוכחותי בפראג חיונית, והמצאתי תירוצים אחרים, כי לא רציתי לקבל כבר שוב העברה. כי זה עתה העבירו אותי מתינה.

"התנגדתי בכל כוחי. לא אמרו לי לא כן ולא לא. כבר האמנתי שניצחתי במישחק, וחזרתי לפראג. אבל כעבור כמה ימים קיבלתי הודעה בסלפרינגר, שהודיעה — והפעם בצורת פקודה — שהועברתי לברלין החל מיום זה. והודעה הפעם לא עוד כלום. היה עלי להעביר את העניינים בפראג, ונסעתי עם הסגן גינתר לברלין, כדי להקים שם את המשרד המרכזי להגירת היהודים."

לא במקרה קיבל אייכמן פקודה זו ממילר, ראש הגסטאפו. כי בינתיים חל שינוי יסודי במדינה צמרת הס.ס. עד לראשית המלחמה היתה הפרדה ברורה בין מוסדות הממשלה לבין מוסדות המפלגה. הימלר היה אומנם "המפקד הארצי של הס.ס." בשרות המפלגה, וגם "ראש המשרדה הגרמנית" בשרות המדינה, אך היו אלה שני תפקידים נפרדים. היידריך היה ראש שירות הבטחון מטעם הס.ס., תפקיד מפלגתי, וגם ראש הגסטאפו, שהיה מוסד ממלכתי. שני המוסדות נוהלו בנפרד.

אולם עם פרוץ המלחמה הונהגה שיטה של מיוזג המוסדות המפלגתיים עם המוסדות הממלכתיים. לדבריהם, למדו הנאצים את השיטה הזאת מן הסובייטים, אותם שנאו בגלוי אך העריצו בסתר ליבם. במסגרת הנק.ח.ד. היה קיים מיוזג גמור בין תפקידי המפלגה הקומוניסטיים ותפקידי המדינה הסובייטיים.

הס.ס. החליט לקבל שיטה זו. היידריך איחד את כל תפקידיו במסגרת של משרד חדש אחד — "השליטה הראשית לבטחון המדינה". לעצמו קבע את התואר "ראש משרד הבטחון ושרות הבטחון". אחד משבע הלשכות בלשכה הראשית זו היתה לשכה 4 — לשכת הגסטאפו — בראשות היידריך מילר. ללשכה 4 היתה מחלקה ב' — עניינים דתיים. למחלקה ב' היה מדור 4 — עניינים יהודיים. למדור זה — מדור 424 בלשכה הראשית לבטחון המדינה — היה קשור המשרד החדש של אייכמן.

ניתן לו בניין גדול ברחוב הקורפירסט מס' 116, שם שכן פעם משרד יהודי כלשהו. לאייכמן לא היה במה למלא את האולמות הגדולים. הוא השתעמם. כי ברגע זה, הרגע האחרון להצלת היהודים, לא נמצאה אף ארץ אחת בעולם שהיתה מוכנה לקלטם. ההגירה היחידה שעוד היתה אפשרית התנהלה בממדים זעירים, בכיוון דרום-מזרח, לרומניה, ומשם לארץ-ישראל. "זה היה הסך הכל של פעולת המשרד המרכזי להגירת היהודים, עניין של המחנה, לא להקיא ולא לבלוע. הייתי אומר שהגיישה היתה חסרת-חשק, משני הצדדים. מצד היהודים לא היה חשק, כי באמת היה קשה להשיג איזה שהן אפשרויות-הגירה הראויות לציון. מן הצד שלנו, מפני שלא היתה תנועה, לא באו אנשים."

בשביל האיש שסילק בימים הטובים, בעזרת טרור הגסטאפו ודירבון העסקים היהודיים, אלף יהודים ליום מחינה או מפראג, היתה פעילות זו מדכאת. הוא הביא מחינה את כל עוזריו, שהיו אוסטררים כמוהו, אנשים ששמותיהם מופיעים עתה מאות פעמים במיטמכי משפט אייכמן — האחים גינתר, האחים ברונר, גובאק, הונשה, סטוסקה. הוא היה מוכן לפעולה, ולא היה לו מה לעשות.

ואו נתן לו מילר השקט, שנקרא בפי כל "גסטאפו-מילר", את הדחיפה האחרונה. הוא החליט לאחד את המדור היהודי שלו עם המרכז להגירת היהודים, ומינה את אייכמן כראש המדור המורחב. אדולף אייכמן הפך 424.

"מילר בטח אמר לעצמו אז: לאלה אין מה לעשות, יש לי די והותר אנשים מיותרים, אני יכול לחסוך לי אנשים. כי תמיד היה מחסור בסגל, אז הוא עשה את השינוי האירגוני הקטן הזה אתי."

שינוי קטן — שתוצאותיו היו גדולות.

★ ★ ★

אייכמן בידי הרוסים

עד פרוץ המלחמה היה הקו העקרוני של הנאצים כלפי היהודים: לסלק אותם מעל אדמת הרייך באמצעות הגירה. הנאצים ראו ביהודים חיידיקים של ריקבון, וההגירה מילאה תפקיד כפול: לסלק את החיידיקים מן הגוף הגרמני, ולהחזירם לגופם של עמים אחרים, יריבי גרמניה.

כל זה השתנה עם פרוץ המלחמה. ההגירה כמעט ונפסקה מאלה, מחסור מקומות-קליטה. וגם המחשבה הנאצית עצמה השתנתה. במזרח נכבשו שטחים נרחבים. לאט-לאט נתקבל קו הגטואיזציה — ריכוז כל יהודי היבשת בגטאות במזרח אירופה. זו היתה ההנחיה העקרונית ל-424. על המדור היה לדאוג לשלילת האזרחות מן היהודים, להפקיע את רכושם בדרך חוקית ולדאוג להעברתם מזרחה.

עוד לפני שנתקבל קו עקרוני זה, ערב העברתו מפראג לברלין, הגה אייכמן עצמו רעיון דומה. הוא יזם מיבצע שזכה בשעתו לפירסומת רבה בעולם, והמשמש כיום הוכחה בידו שאומנם רצה בטובת היהודים והיה ציוני נלהב. לפי התיאור שלו, אפשר לחשובו כמעט להרצל שני.

הרעיון היה לרכז את כל יהודי אירופה במדינה יהודית בדרום פולין, בסביבות לובלין. "עסקתי בעניינים יהודיים, ובעיקר בציונות. על כן היה ברור לי לגמרי שרק פיתרון מדיני יהיה פתרון. היינו: תנו ליהודים שטח, אזור אוטונומי, ואז נפתרה הבעיה לגבי כל הנוגעים בדבר. כל עוד אין ארץ-ישראל חופשית, כל עוד יושבים שם האנגלים, כל עוד מעניקים רק אפשרויות מוצמצמות לעלייה, צריכים לחפש מוצא אחר, להעמיד לרשות היהודים שטח אחר, אם רוצים בפיתרון מצד ממשלת הרייך. אין דרך אחרת.

"ובכן, מלחמת פולין התקדמה בצורה מהירה מכל המשוער מראש. ואז — איני יודע, האם היה זה אנוכי, או שהיה זה ד"ר סטאלאק (מפקד משרד-הבטחון בפראג) שהוליד את הרעיון — על כל פנים, הוא נולד. הרעיון היה שאנו — זאת אומרת משרד-הבטחון — צריכים לדאוג להפרשת שטח גדול ככל האפשר בפולין ולהפכו למדינת-יהודים, לפרו" סטוראט."

איזה מין פרוטקטוראט? לדברי אייכמן, באה בחשבון אחת משתי הצורות: מדינת-חסות מסוגה של סלובאקיה, שהיתה עצמאית לכאורה תחת ממשלת קהילינגים גאוסטיים, או פרוטקטוראט מסוגה של צ'כיה, שנוהלה על-ידי מושל גרמני. אבל שאלה זו לא נראתה בעיניו חשובה או מעניינת. הרי בזה היו צריכים לעסוק אנשי המשפט הבינלאומי, לא אנחנו. לנו היה נדמה — הנה הפתרון בכלל."

היכן השטח המתאים? אייכמן וסטאלאק לא התעצלו. הם לקחו מכונית ונסעו לטייל בפולין הדרומית. כדרך עברו את קו התיחום הגרמני-סובייטי ונתקלו במשמרות של הצבא האדום.

מחשבה מעניינת: מה היה קורה אילו חיסלו הסובייטים בו במקום את שני קציני הס.ס. לובשי-המדים? כמה מיליוני אורחים סובייטיים היו ניצלים? אולם היו אלה ימי-הזהר של ריתת-הדבש הנאצי-סובייטי, והחיללים הסובייטיים ליוו את אייכמן באדיבות רבה דרך השטח שנכבש עליהם.

לבסוף החליטו השניים להקים את מדינת-היהודים בניסקו, ליד הנהר סאן, בצד הגרמני

הצבא הגרמני חצה את הגבול הפולני באחד בספטמבר, 1939. אדולף אייכמן היה אז בן 33, ושמו הלך לפניו כמומה מס' 1 של הס.ס. לענייני היהודים.

כיום מעמיד אייכמן פנים כאילו נפל קורבן לאגדה, שנקמה כאילו מאלה, ושקשרה את כל הפעילות הנאצי-יהודית של הנאצים בשמו שלו. כשנשאל עלידי הפקד אבנר לס מדוע התעקש כל שאר הנאצים להטיל את האחריות בעניין זה עליו, השיב:

"אדוני הפקד, גם אני קראתי על זה הרבה, ואני גם כן שאלתי את עצמי, מדוע תמיד אני... גם לי אין לזה הסבר אחר. מתקופה מוקדמת אני כבר עמדת בנקודת-התורפה. בנקודת-המוקד, כשהיה המדובר בענייני יהודים, כבר בזמן שניהלתי את המרכז להגירת היהודים בווינה כתב העתון פאריזר טאגסצייטונג (עתון המהגרים הגרמניים בצרפת) מאמר ראשי תחת הכותרת, הצאר של היהודים. בזה הם התכוונו אלי. הם סיפרו שם כל מיני

מאת אורי אבנרי

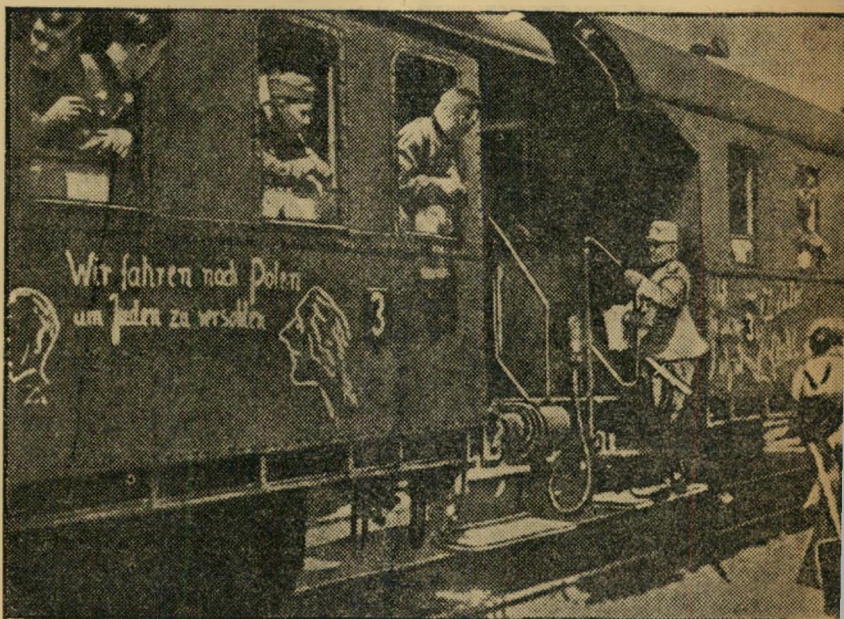
דברים שנמשכו בשערות. קראתי אז לד"ר לוונהרץ (נציג יהודי וינה) הראיתי לו את המאמר ואמרתי לו שיקרא את זה, ואולי הוא יכול להביא להפסקת הטימטום הזה.

"עם המאמר הזה התחיל הכל. אחר כך כתבו העתונים, פעם זה ופעם אחר, תמיד אותו הדבר. תמיד נוסף עוד משהו, תמיד ניתנו לי סמכויות רחבות יותר, תמיד עליתי עוד יותר בדרגה, עד שבסוף כתבו על, הגנרל אייכמן וכו'. תמיד הייתי אני באמצע..."

יתכן מאוד שכיום מצטער אייכמן על האגדה, המאיימת לקבור אותו תחתיה. אך ודאי כי לא הצטער על כך לפני 22 שנה. הכינוי "הצאר של היהודים" החניף לו, בלי ספק, מאוד. לא גביו היתה זאת התקדמות רבה, מעמד שלא חלם עליו כאשר היה סוכן-נוסע או טירון משופשף בגדוד קרבי של הס.ס.

על כן דאג בעצמו ליצירת האגדה. לפקודיו סיפר סיפור על יחסיו הקרובים עם המופתי — סיפור שהוא מכחישו כיום בשצף-קצף. היתה לו הנאה רבה להתחזק אישית אל מנהיגי היהודים, להשחית לפניהם ולעשות עליהם רושם. חסרו לו התכונות העיקריות של איש מנגנון-החושך — השאיפה להישאר אלמוני, והיכולת למצוא סיפוק בעצם אלמוניותו.

כך קרה ששמו של אייכמן נפוץ בעולם, בה בשעה שרק מעטים ידעו את שם מפקדו,

יציאה לחזית פולין: קצין מילואים עולה על הרכבת הצבאית*

היידריך מילר, ראש הגסטאפו, שהיה חשוב עד אין שיעור יותר ממנו. מילר, שמשך בכל החוטים והיה ממונה על הביצוע הכולל של השמדת היהודים, לא עורר תשומת-לב או סקרנות. כמעט ולא שרר ממנו תצלום. אחרי המלחמה, כאשר עשרות גופים ואנשים הפכו את ציד אייכמן ליעודם בחיים, לא עלה על דעת איש לחפש את מילר. עד היום לא גילה איש את עקבותיו, ואיש גם אינו מחפש אחריו..."

בימים הראשונים של מלחמת-העולם השניה הביאה אגדה זו לקפיצה נוספת בקאריירה המהירה של אייכמן.

★ ★ ★

"לא היה חשק..."

אייכמן עצמו מעמיד כיום פנים כאילו קפיצה זו לא מצאה חן בעיניו כלל וכלל, וכאילו הרכה ממש בכוח לעבור אל מרכז-הכוח החשוב ביותר של הרייך השלישי: בראשית אוקטובר 1939 בא אלי ממלא-מקומי הקבוע, הסגן גינתר, שניהל באופן עצמאי את המרכז להגירת היהודים בווינה. הוא הודיע לי שנתקבלה באמצעות הסלפרינגר פקודה שעלי להתייצב אישית בפני ראש לישכת הגסטאפו, גנרל הס.ס. מילר — אז, נדמה לי, היה רק רב-אלוף הס.ס. — בברלין. היתה שמועה שעלי להרצות בפני מרשל הרייך (גרינג) על שאלת היהודים. אולם האמת היתה שכלל לא רצו ממני הרצאה, אלא נאמר לי כי הועברתי,

* הכתובת על הקרון: "אנחנו נוסעים לפולין כדי לדפוק את היהודים."

** הפסוקים המודפסים באותיות דקות לקוחים מעדותו של אייכמן, מזכרונותיו ומן המסמכים החתומים על-ידו, תוך שמירת טיגונון ככל האפשר.

*** ולאחר שלבנבר, ראש שירות-הריגול של הס.ס., עמיתו ויריבו של מילר, טען כי נודע לו שמילר עבר אחרי המלחמה לצד הרוסים, פעל במוסקבה ומת שם כעבור כמה שנים. אין כל אישור לגירסה זו.